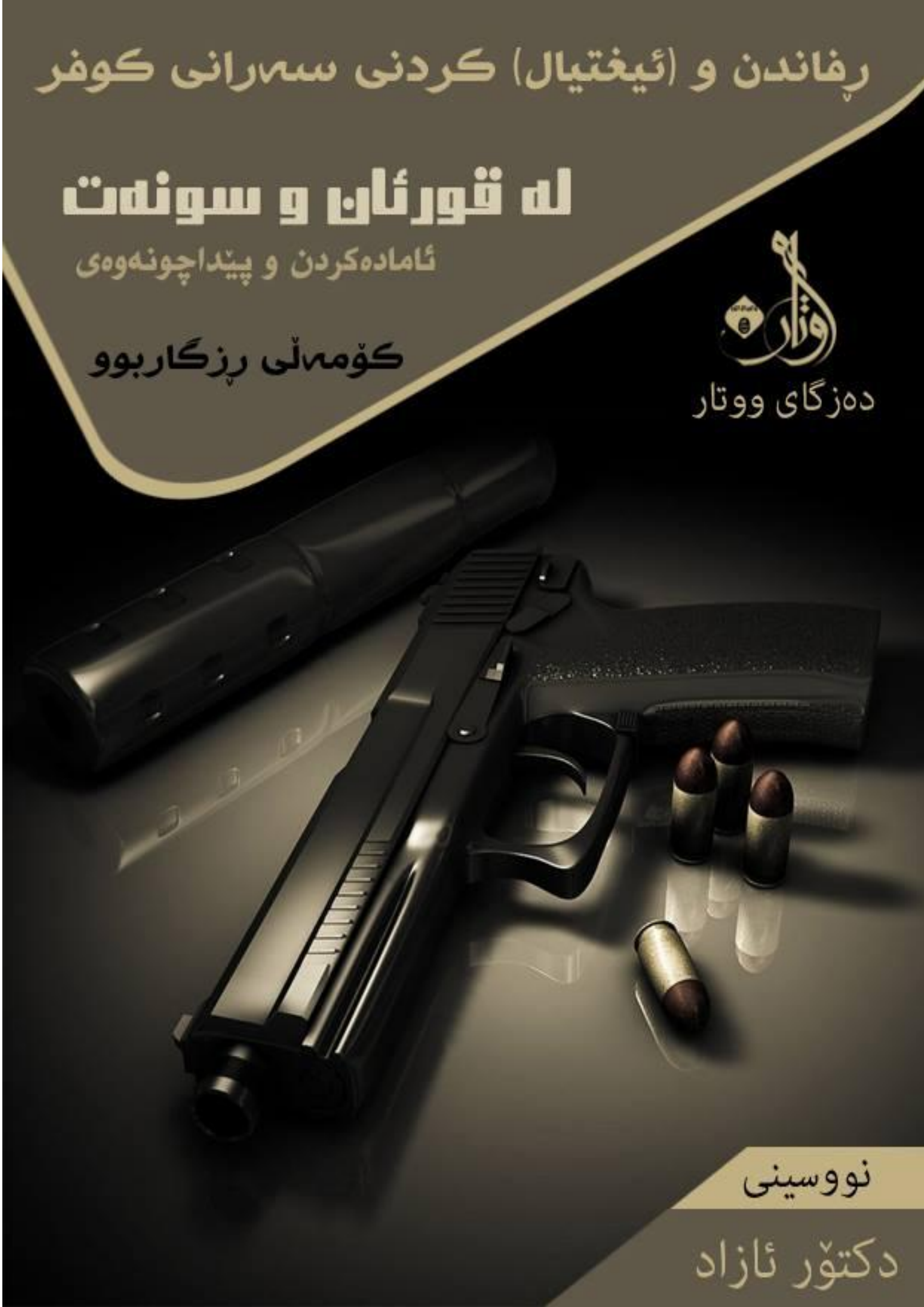

ڕفاندن و (ئیغتیال) کردنی سەرانی کوفر
لە قورئان و سونەت
ئامادەکردن و پێداچونەوەی
کۆمەڵی ڕزگاربوو
دەزگای ووتار
نووسینی
دکتۆر ئازاد

ڕفاندن و ئیغتیال کردنی سەرانی کوفر لە قورئان و سونەت

نوسینی : دکتۆر ئازاد

ئامادەکردن پێداچونەوەی : کۆمەڵی ڕزگاربوو

بسم الله الرحمن الرحيم

دەستپێکی نوسەر :

<u>پێناسەی (إغتيال):</u> بریتییە لە کوشتنێکی کت و پڕ بەرامبەر بە ئامانجێکی دیاریکراو بۆ مەبەستێکی دیاریکراو، وە یان دەتوانین پێناسەی بکەین بە(القتل على غفلة)واتە:(کوشتن لە کاتی بێئاگایی).

لەم ئایەتەی کەخودا دەفەرمووێ:(يأيها النَبي <u>حَرِّض</u> المؤمِنين على القِتال)وە دەفەرمووێ: (فقاتِل في سَبيل الله لا تكلَّف الا نفْسك <u>وحرِّض المؤنين</u> على القِتال).

ئا لەم دەستپێکەوە پشتیوان بەخوا باسێکی ئیغتیال کردنی سەرانی کوفر دەکەین کە بەڕاستی سەیر ئەکەین زانا و بانگخوازان ئەم بابەتەیان فەرامۆش کردووە بەڵکو دژایەتی ئەکەن و بەدوور لە ڕێبازی ئیسلامی ئەزانن لەگەڵ ئەوەی کە باسێکی ئێجگار گرنگ و پێویستە، وە یەکێکە لە سوننەتەکانی پێغەمبەر(ﷺ)، بەڵام ئەم جۆرە کەسانە ئەیانەوێ لە بڕی جیهاد بەچەند فیکر و بۆچوونێکی دۆڕاو هەوڵی گەڕانەوەی ئیسلام بدەن لەکاتێك لە سروشتی ئەم دینە تێنەگەیشتوون، وەکو(سید قطب)زۆر بەجوانی باسی ئەم جۆرە کەسانە ئەکات و ئەفەرمووێ:(تێگەیشتن لەم دینە بەدەست ناهێنرێ تەنها لە ئەرزی معرکە نەبێت، وە ئەو کەسانەی داتەپیون تەنها لەسەر کتێب و پەڕاو لەم ڕۆژگارە بۆ ئەوەی حوکمە فیقهیەکان دەربێنن یان پەرەی پێبدەن لەکاتێك دوورن لەو حەرەکەیەی کە ئامانجی دەرهێنانی خەڵکە لە بەندایەتی کردن بۆ بەندە، بۆ بەندایەتیکردن بۆ خودای تاك و تەنها، وە گەڕانەوەیان بۆ حوکم کردن بە شەریعەتەکەی خوا بەتەنها و ڕەتکردنەوەی شەریعەتە تاغوتیەکان...<u>ئا ئەمانە لە سروشتی ئەم دینە تێنەگەیشتوون</u>، وە پاشانیش ناتوانن بە شێوەیەکی جوان ئەم فیقهە داڕێژن).

بۆیە سید ڕەحمەتی خوای لێبێت لە چەند شوێنێکی تر تێگەیشتنی ئەم جۆرە کەسانە ناو ئەنێ بە(فقه الأوراق)، چونکە بەڕاستی ئەو کەسەی ئەلف و بێیەکی ئەم دینە شارەزا بێت ئەزانێت کە ئەم دینە بەخوێنی هاوەڵان و موجاهیدان گەیشتووە بەم ڕۆژگارە، وە ئەگەر سەیری ژیانی یەکێك لە زانایانی ئوممەی ئیسلامی بکەین، کە ئەویش(ابن تیمیة)یە کاتێك کۆمەڵێك لە گیراوانی موسڵمانان لەلای مەلیکی قوبروص بوو کەناوی(سرجون)بوو کەسێکی نصرانی بوو،نامەیەکی درێژی بۆ نووسی، لەنامەکەدا شێوازی تەرغیب و تەرهیبی تێدا بەکارهێنابوو، لە بەشێك لە نامەکەی هاتووە کەئەمە دەقەکەیەتی :(لەپاشان: لەناو موسڵمانان پیاوی فیدائی واهەیە کە مەلیکەکان تیرۆر دەکەن لە ناو جێگای نوستنەکانیان، وە لەسەر سواریەکانیان، کە مەلیکەکانی ئێستا و ڕابردوو ئەم هەواڵەیان پێگەیشتووە و ئەزانن، وە لەناو موسڵمانان کەسانی واهەیە کە خوا دوعاکانی ڕەت ناکاتەوە و بێئومێدیان ناکات،کەسانێکن کە خوا توڕە ئەبێت بۆ توڕەبوونی ئەوان، وە ڕازی ئەبێت بە ڕازی بوونی ئەوان). (الفتاوی٢٨/٦٢٢)

کەوابوو تیرۆرکردنی سەرانی کوفر لە شەرعدا بوون هەیە لەکاتی دیاریکراو لەسەر کەسانێکی دیاریکراو کە هەندێك هەڵسوکەوت و ڕەفتاری دژ بە ئیسلام و حوکمە شەرعییەکان ئەنجام دەدەن، کە ئەمەش وەکو ڕەحمەتێکە بۆ ئەوەی موسڵمانان و دینی موسڵمانان بپارێزرێ لە فیکر و بۆچوونە گڵاوەکانی ئەم جۆرە کەسانە، وەببێ بە پاڵەپەستۆ و ڕێگرێك لەبەرامبەر هەر کەسێك کە بیر لەوە دەکاتەوە ڕۆژێك لە ڕۆژان سوکایەتی بە موسڵمانان و دروشمە ئیسلامیەکان بکەن، وە هیچ گومانی تێدا نییە کە ناتوانرێ تاغوتان لاببرێت تەنها بە شمشێر نەبێت، هەر بۆیە پێغەمبەر(ﷺ)دەفەرمووێ:(بعثت بالسيف بين يدي الساعة حتى يعبد الله وحده لا شريك له، وجعل رزقي تحت ظل رمحي، وجعل الذلة والصغار على من خالف أمري،ومن تشبه بقوم فهو منهم)[١] واتە:(من نێردراوم بە پێغەمبەری خوا، کە هەتا دوارۆژ بە شمشێر جەنگ و جیهاد و کوشتار بکەم، هەتا خوای گەورە بە تەنها بپەرسترێت و شەریکی بۆ بڕیار نەدرێت، واتە هەتا بەتەواوەتی تەوحید و یەکتاپەرستی لەسەر ڕووی زەوی بەرقەرار دەبێت و

[١] صححه الألباني في (صحيح جامع الصغير) للسيوطي رقم(٢٨٣١).

حوکم هەر بۆ خوای گەورە دەبێت، وە ڕزق و ڕۆزیشم بۆ کراوەتەوە ژێر سێبەری نێزە(رمح) ەکەمەوە ، واتە(فەیئو و غەنیمەت)، و هەرکەسیش پێچەوانەم بکات لەم کارەدا و لەم ڕێگای من لا بدات، تەنها ڕیسوایی و زەلیلی بۆ دەمێنێتەوە، وە هەرکەس خۆی بچوێنێت بە هەر گەل و هۆزێکی دیکەوە، ئەویش لەوانە واتە لەمن نییە).

کۆتایی بەم وتە شیرینانەی شێخ(عبدالرحمن الدوسری)دێنم کە باس لە پلەکانی بەندایەتی دەکات لە تەفسیری(اياك نَعبد واِّياك نَستعين)دەفەرمووێ:(لەپاشان ئامادەکردنی هێز بە پێی توانا یەکێکە لە واجبەکانی دین و هەڵسانەوەی دین، بەندەی سەرڕاست بۆ خوا بەهیچ شێوەیەك ئەم واجبە دوا ناخات چجای ئەوەی وازی لێبێنێ و تەرکی بکات یان تەمبەڵی تیا بکات، وەهەروەها بەندەی خواپەرست جیهاد لەناخیدا چەسپاوە، وە هەوڵی تیرۆرکردنی سەرانی کوفر و ئیلحاد دەدات، وەهەموو ئەو کەسانەی تانە و تەشەر لە وەحی خوا دەدەن یان بە قەڵەمەکانیان گاڵتە ئەکەن، یان بانگەواز دژ بە ئیسلام دەکەن، چونکە ئەمانە خوا و پێغەمبەر(ﷺ)ئەزیەت دەدەن، بۆهیچ موسڵمانێك دروست نییە لە هەر شوێنێکی ئەم زەویەیە واز لەم کەسانە بێنێت و بهێڵێت بە ئازادی دەست بە ژیان بگرن،چونکە ئەمانە زۆر خراپترن لە(ابن الحقيق)کە پێغەمبەر(ﷺ)لەناوی برد، وە وازهێنان لە کوشتنی ئەم جۆرە کەسانە لەم ڕۆژگارە لەکارخستنی ئامۆژکاری پێغەمبەری خوایە(ﷺ)، وەبوونی درز و کەلێنە لە بەندایەتی خوا،کە ڕۆژێك لە ڕۆژان غیرەتی ناجوڵێت بۆ خوا، ودەم و چاوی تووڕە نابێت بۆ خوا،ئەمە هەڵوەشاندنەوەیەکی گەورەیە لە خۆشەویستی و گەورەدانانی خوا و پێغەمبەرەکەی و، هەرگیز لە کەسێك کە بەتەواوی عیبادەت بۆ خوا ئەنجام بدات و تێگەیشتبێت لە مانای عیبادەت بەمانا ڕاست و داواکراوەکەی دەرناکەوێت)[٢].

[٢] (صفوة الآثار والمفاهيم(١/٢٦٨)

بەڵگەكانی دروستیەتی كوشتنی سەرانی كوفر لە قورئان و سوننەت:

لە قورئانی پیرۆز:

١- خوا دەفەرمووێ : (فإذا انْسلخ الأشْهر الحرم فاقْتلوا المشركين حَيث وجَدتُّمُوهم وخُذوهُم واحْصُروهم واقْعدوا لهُم كلَّ مَرصَد..) واتە:(ئینجا كە مانگە حەرام و خاوەن ڕێزەكان بڕانەوە،واتە:ئەوانەی كە جەنگیان تیا قەدەغەكراوە، كە ئەوانیش ئەم چوار مانگەن(زیلقەعدە-زیلحیجە-موحەررەم-ڕەجەب)، دەسا ئێوەش لەهەر جێگایەكدا موشریكەكانتان دەستكەوت بەمەرجێ(ژن و منداڵ وگۆشەكگیر نەبن)بیانكوژن، وەبیانگرن و بەدیلیان بكەن و گەمارۆیان بدەن و مەهێڵن بەملا و بەولادا بچن، وە لە هەموو كەمین و ڕێگایەكیشدا بۆیان دانیشن...).

ئەم ئایەتە بەڵگەیە لەسەر دروستیەتی ئێشكگری و چاودێری و جاسوسی و كەمین دانان بۆ دوژمن، كە ئەمەش تیرۆركردن و كوشتنی سەرانی كوفر دەگرێتەوە چونكە كەمین دانان بەشێوەیەكە كە دوژمن ئاگادار نییە و بەشێوەیەكی كت و پڕە.

- (ابن كثير)دەفەرمووێ :(واحْصروهُم واقعُدوا لهم كلَّ مَرصد)واتە:(تەنها مەبەستتان بەدەستكەوتنیان نەبێت بەڵكو گەمارۆ و تەوقیان بدەن لە شوێنەكانی خۆیان، لە ماڵەكانیان، دانیشن لەسەر شوێنی ڕێگا و هاتوچۆكانیان وچاوەڕییان بن، تاوەكو ڕێگایان لێ تەسك دەبێتەوە و ناچاردەكرێن یان كوشتن یان بۆ ئیسلام).

- (ابن العربي) دەفەرمووێ : (واقعدوا لهم كل مرصد) قال علمائنا:(في هذا دليل على جواز اغتيالهم قبل الدعوة)[٣].

واتە:(زانایانمان دەفەرموون : ئەم ئایەتە بەڵگەیە لەسەر دروستیەتی ئیغتیالكردنی كافران پێش ئەوەی بانگەوازیان لەگەڵ بكرێت).

[٣] (احكام القران٢/٤٥٧)

– **(عبدالله حزام) له تەفسیری ئایەتەکە دەفەرمووێ :** (واتە:کەمینیان بۆ دانێن کە ئەمەش دروستە بکوژرێن پێش ئەوەی ئاگادار بکرێنەوە،(واقْعدوا لهم كُل مرصد)ئەمە بەڵگەیە لەسەر ئیغتیال،کوشتنی سەرانی کوفر واجبێکە ؟واجب).

٢–خودا دەفەرمووێ : (وإن نكثو أيْمانهم مِن بعد عَهدهم وطَعَنوا في دِينكم فَقاتلوا أئمة الكُفر إنهم لا أيْمان لهم لَعلَّهم ينْتهون) واتە:(ئەگەر سوێند و پەیمانەکەیان هەڵوەشاندەوە پاش بەستنی پەیمانەکەیان، وە تانە و تەشەریاندا لە ئاینەکەتان ئەوە ئێوەش سەرانی کوفر و خوانەناسی بکوژن، چونکە بەڕاستی ئەوانە هیچ جۆرە پەیمانێکیان نییە بەڵکو کۆتایی بێنن بە بێباوەڕی)

زاناکان ئەفەرموون : (هەرکەسێك توانج و تەشەر لە ئاینی ئیسلام بدا سزاکەی کوشتنە)

وە کوشتنی پێشەوایانی کوفر زۆربەی جار بە شێوەی کەمین دانان دەبێت بۆی.

(محمد متولى الشعراوي) ئەفەرمووێ : (فقاتلوا أئمه الكفر..)واتە:(کوشتن سەرەتا بۆ سەرانی کوفرە ئەو کەسانەی کەوا شوێنکەوتوەکانیان هان دەدەن بۆ دژایەتیکردنی ئیسلام، شوێنکەوتوان ئەصڵ نین، بەڵکو پێشەوایانی کوفر بنچینە و ئەصڵن،چونکە ئەوان پیلان دادەڕێژن و جێبەجێیدەکەن و خەڵك هاندەدەن، وە ئەوان–وەك ڕۆژگاری ئێستامان–پێیان ئەوترێ : تاوانبارانی جەنگ(مجرمى حرب)، وەهەموو خەڵك ئەزانێ ئەو کاتە جەنگ کۆتایی دێت کە دوژمنانی شەڕ لەناوبرێن، چونکە ئەوان پیلان دادەنێن و شەڕەکە بەڕێوە دەبەن، وە خەڵك پەلکێش ئەکەن بۆ مەیدانی جەنگ، بۆیە قورئان تەرکیز لەسەر سەرانی کوفر ئەکاتەوە، کە ڕێگرییان لە تیرەکان ئەکرد کە دەهاتن بۆ حەج کە گوێ لە پێغەمبەر(ﷺ)بگرن، وە دژایەتی دینیان ئەکرد بەهەموو شێوەیەك لە گومڕاکردن و هاندان و هەڕەشەکردن.

بۆیە کارەکە زۆر سەیرە کە دەبینی کەسانێك بەهانە دێننەوە بۆ تاوانبارانی جەنگ و ئینکاری کوشتنی پێشەوایانی کوفر ئەکەن).

فەرموودەكانی پێغەمبەر(ﷺ):

١- ئیمامی بوخاری (باب)ێكی لە كیتابی جیهاد داناوە لە سەحیحەكەی خۆی بەناوی(باب:قتل النائم المشرك) كوشتنی موشریكی خەوتوو.

پاشان ئەم فەرموودەی هێناوەتەوە لە(براء بن عازب)كە دەفەرمووێ:(پێغەمبەری خوا(ﷺ) چەند كەسێكی لە ئەنصاریەكان نارد بۆ(أبی رافع)ئەوەبوو (عبدالله بن عتيك)چووە ماڵەكەی بەشەو كوشتی كە خەوتبوو).

(ابن حجر) دەفەرمووێ : (ئەوە لەم فەرموودە وەردەگیرێت:كە دورستە جاسوسی لەسەر هاوبەشدانەران بكرێت، وە دروستە گەورە و سەرەكانیان كە دژایەتی ئیسلام دەكەن تیرۆر بكرێن، (أبو رافع)دژایەتی پێغەمبەر(ﷺ)ی دەكرد و خەڵكی لێ دووردەخستەوە، وە هەروەها لەم فەرموودەیە ئەوە وەردەگیرێت كە دروستە موشریك بكوژرێ بەبێ ئەوەی بانگەوازی لەگەڵ بكرێ ئەگەر پێشتر بانگەوازی ئیسلامی پێگەیشتبوو، وە كوشتن لەكاتی خەو ئەو كاتە دەبێت كە بزانرێ بەردەوامە لەسەر كوفر و ئومێدی سەركەوتنی لێ ناكرێت، زانینی ئەمەش یان بە وەحی دەبێت یان بە بەڵگەیەك كە ئەمە بسەلمێنێ(قرائن))[٤].

كوشتنی(ابو رافع):

(سلامی كوڕی أبی الحقيق)كە شۆڕەتەكەی(أبو رافع)ە،یەكێك بوو لە گەورە تاوانبارەكانی جولەكە و ئەوانەی ئەحزابییان دژ بە موسڵمانەكان كۆكردەوە و بە ئازوقە و ماڵ و سامان كۆمەكی دەكردن، ئازاری زۆری پێغەمبەری دەدا(ﷺ)، كە موسڵمانەكان لە غەزای (بنو قريظة)بوونەوە،خێڵی خەزرەج مۆڵەتیان لە پێغەمبەری خوا(ﷺ)وەرگرت بۆ كوشتنی.

پێشتریش چەند پیاوێكی ئەوسی(كعبی كوڕی اشرف)یان كوشت،خەزرەجیش پێیان خۆش بوو شكۆمەندیان وەكو ئەوەی(ئەوس)دەست بكەوێت، بۆیە پەلەیان بوو لە وەرگرتنی ئەو مۆڵەتە.

[٤] (فتح الباري٦/١٥٥)

پێغەمبەری خوا(ﷺ)مۆڵەتی پێدان کە بیکوژن و ڕێگەی نەدان دەست لە ژن و منداڵ بکەنەوە، مەفرەزەیەکی خەزرەجی کە بریتی بوو لە(٥)کەس دەرچوون، هەموویان تیرەی(بني سلمة)ە(خەزرەجی)بوون، (عبدالله)ی کوڕی(عتیك)سەرۆکیان بوو.

مەفرەزەکە دەرچوو بەرەو خەیبەر ڕوویان کردە قەڵای(ئەبو رافع)،کاتێك خۆر ئاوابوو کە نزیك بوونەوە لە قەڵاکە،خەڵك بەرەو حەوانەوە و خەوتن دەچوون ،(عبدالله)کوڕی(عتیك) بە هاوەڵەکانی ووت : لە شوێنی خۆتان دانیشن، من ئەڕۆم، قسەی خۆش لەگەڵ کابرای دەرگاواندا دەکەم و دەڕۆمە ژوورەوە، لە دەرگاکە نزیك بووەوە، پاشان جلەکانی بەخۆیەوە ئالاَند وەکو بیەوێت سەرئاوایێك بکات، لەو کاتەدا خەڵك چووبونە ژوورەوە،کابرای دەرگاوان هاواری لێ کرد:ئەرێ کابرا گەر دەتەوێت وەرە ژوورەوە چونکە من دەرگاکە دادەخەم.

(عبدالله)ی کوڕی(عتیك) وتی:چوومە ژوورەوە و خۆم حەشاردا، کە خەڵك هەموو چوونە ژوورەوە، کابرا دەرگاکەی داخست و کلیلەکانی بەدارێکدا هەڵواسی، دەڵێت:هەستام کلیلەکانم هێنا و،دەرگاکەم کردەوە،(ئەبو رافع)لەوێ شەوی بەسەر ئەبرد،لەگەڵ پێرێکی هاوخوانی خۆیان بوو، کە پێڕەکەی بەجێیان هێشت بۆی چوومە سەرەوە، لە ژوورێکی سەرەوەیان بوو، ئەچوومە هەر ژوورێك دەرگاکەم لەسەر دائەخرا، وتم لە دڵی خۆما:ئەوانەی لە گەڵمان چاوەڕوانی دەستی منن تا بیکوژم،چووم و گەیشتمە لای،لەگەڵ ژنەکەی لە ژوورێکی تاریکابوون، نەمدەزانی لە کوێی ژوورەکەیە، بانگم کرد:(ئەبا رافع)وتی:ئەوە کێیە ؟هەڵمەتم برد بەرەوە شوێنی دەنگەکە و بێ ئەوەی بزانم لە کوێدایە شمشێرێکم لێدا، سوودی نەبوو، هاواری لێ هەستا، لە ژوورەکە چوومە دەرەوە کەمێك لە نزیکەوە وەستام، پاشان چوومەوە ژوورەوە بۆ سەرەوە، وتم : ئەو دەنگە چی بوو(ئەبو رافع)؟وتی:دایکت بە دۆزەخ چێ،پیاوێك لە ماڵەکەدا شمشێرێکی لێ دام،(عبدالله)وتی : یەك شمشێری ترم لێدا خستم، هێشتا نەمردبوو، ئەنجا نوکی شمشێرەکەم خستە سەر سکی و خۆمدا بەسەریدا تا نوکەکەی لە پشتیەوە دەرچوو ئیتر زانیم کوشتوومە، خێرا گەڕامەوە دەرگاکانم یەك یەك کردەوە تا گەیشتمە پلیکانەیەك قاچم دانا، وامزانی گەیشتوومەتە سەر زەوی،شەوێکی مانگەشەو بوو

کەوتم لاقم شکا، بە مێزەرێك بەستم، پاشان درەچووم بەرەو دەرگای دەرەوە لەوێ وەستام، وتم ئەمشەو ناچمە دەرەوە هەتا نەزانم کوشتوومە یان نا؟

لەگەڵ خوێندنی کەڵەشێری بەیانیدا لەسەر دیواری قەڵاکەوە باوکە ڕۆ و برا ڕۆ بۆ(ئەبو رافع)دەستی پێکرد،ئەیانوت:بازرگانەکەی ڕێی(حجاز)م ڕۆ....،خێرا گەڕامەوە بۆ لای هاوەڵەکانم،وتم:ڕزگارمان بوو،(ئەبا رافع)یش کوژرا، گەڕاینەوە تاچووینە خزمەت پێغەمبەر(ﷺ)قسەم لەگەڵدا کرد و باسی قاچە شکاوەکەشم بۆ کرد،فەرمووی:قاچت ڕاکێشە،قاچم درێژکرد، دەستی پیرۆزی پێدا هێنا، ئازاری تیادا نەما.[٥]

ئەمە گێڕانەوە (بخاری)یە لە(ابن اسحاق)یشەوە، ئەڵێت : هەموو ئەندامەکانی مەفرەزەکە چوونە سەر(ئەبو رافع)و بەشداربوون لە کوشتنیدا و ئەو کەسەی بەشمشێرەکەیەوە خۆیدا بەسەریدا و کوشتی(عبداللە)ی کوڕی(انیس)بوو،ئەوەشی تێدا هاتووە کەبەشەو کوشتوویانە، لاقی(عبداللە)ی کوڕی(عتیك)یش شکاوە و هەڵیان گرتووە و خۆیان فڕێداوەتە جۆبارێك تا لێیانەوە دیار نەبن،جولەکەش مەشخەڵی ئاگرەکانیان دادەگیرسێنن و بەدوایاندا دەگەڕێن، کە نائومێد دەبن و دەگەڕێنەوە بۆلای(ئەبو رافع)، تاقمی مەفرەزەکەش کە دەگەڕێنەوە (عبداللە)ی کوڕی(عتیك)هەڵدەگرن و دێنەوە بۆ خزمەت پێغەمبەر(ﷺ).

٢- ئیمامی بوخاری بابێکی تری هێناوە، دەفەرمووێ : (باب:الفتك بأهل الحرب)

ئیمامی نووي(رحمه الله) دەفەرمووێ : (فليس معناه الحرب بل الفتك هو القتل على غرة وغفلة والغيلة نحوه)[٦]

واتە:(**فتك**:مانای شەڕ نییە بەڵکو(فتك)بریتییە لە کوشتن لەکاتی بێئاگایی و تیرۆرکردن).

٥ (صحيح البخاري٢/٥٧٧)

٦ (شرح مسلم:١٢\١٦١)

پاشان ئەم فەرموودەیەی هێناوەتەوە لە(جابر)کە پێغەمبەر(ﷺ)دەفەرمووێ:(من لكعب بن الأشرف؟)واتە:(کێ ئەتوانێ كعبی كوری اشرف لەناوبات).

کوشتنی(کعب ی کوڕی اشرف):

(کعب)ی کوڕی(اشرف)داخ لە دڵترین جولەکە بوو دژ بە ئیسلام و موسڵمانان، زۆر ئازاری پێغەمبەری دەدا(ﷺ)و بە ئاشکرا دژایەتی دەکرد.

لە تیرەی(طيء)ی–بنی نبهان–بوو،دایکی لە خێڵی(بني النظير)بوو، کابرایەکی دەوڵەمەندی سەرومڕی قۆزی ناو خێڵەکانی عەرەب بوو، یەکێك بوو لە شاعیرەکانیان، قەڵاکەی کەوتبوە باشووری ڕۆژهەڵاتی مەدینە لە پشت ماڵەکانی(بني النضير)ەوە.

کە هەواڵی یەکەمی سەرکەوتنی موسڵمانەکان و کوشتنی پاڵەوانەکانی قورەیشی پێگەیشت لەبەدردا وتبوی:ئەرێ ئەو هەواڵە ڕاستە؟ئەوانە پیاو ماقوڵ و شای خەڵکینە وەڵڵاهی ئەگەر موحەممەد ئەوانەی کوشتبێ ژێر زەوی بۆ من باشترە لەسەر زەوی.

کە هەواڵی سەرکەوتنەکانی موسڵمانانی بیست، دەستی کرد بە جنێودان و خراپە وتنی پێغەمبەر(ﷺ) موسڵمانەکان و پیاهەڵدانی دوژمنەکانیان و، هاندانیان دژ بە پێغەمبەر،بەوەشەوە نەوەستا، سواربوو بۆ لای قورەیش لەلای(المطلب)ی کوڕی(ابي وداعه السهمي)دابەزی، دەستی کرد بە خوێندنەوەی شیعر و گریان بۆ کوژراوە موشریکەکانی (قلیب) بۆ وروژاندنی غیرەتیان و قوڵترکردنەوەی ڕق و کینەیان دژ بە پێغەمبەر ، بانگی دەکردن بۆ شەڕکردن لە گەڵیدا، کاتێك لە مەککە بوو(ابو سفيان)و موشریکان پرسیاریان لێ کرد : ئایا ئاینی ئێمەت بەلاوە خۆشەویستترە یان ئاینەکەی موحەممەد و هاوەڵەکانی؟کاممان لەسەر ڕێگای هیدایەتە؟وتی : بەڕاستی ئێوە لەسەر ڕێگای هیدایەتن،باشترن، لەم بارەوە ئایەت دابەزی(أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا)واتە:(ئایا سەیری کەسانێك ناکەیت کە بەهرەیەکیان لە کتێبی ئاسمانی پێدراوە،کەچی لەگەڵ ئەوەشدا باوەڕیان بە فاڵچی و

جادووگەریی هەیە، دەربارەی ئەوانەش کە کافرن دەڵێن:ئەوانە چاکترن و ڕێبازی ڕاستریان گرتووە لەوانەی کە باوەڕیان بەئایینی ئیسلام هێناوە)

پاشان(کعب)بەو شێوەیە گەڕایەوە بۆ مەدینە، دەستی کرد بە هەرزە گوێی کردن بەرامبەر بە ژنانی هاوەڵانی پێغەمبەری خوا(ﷺ)بە زمانە پیس و خراپە ئازاری دەدان.

ئیدی پێغەمبەر(ﷺ)فەرمووی : (من لكعب بن الأشرف فإنه آذى الله ورسوله) واتە:(کێ دەتوانێت (کعب)ی کوڕی(اشرف)لەناو بەرێت؟چونکە بەڕاستی ئازاری خودا و پێغەمبەری داوە) (محمدی کوڕی مسلمة)و(عبادی کوڕی بشر)و(ئەبو نالة)کە ناوی(سلکانی کوڕی سلامة)بوو برای شیری(کعب)بوو، هەروەها(الحارثی کوڕی اوس)و(ئەبو عبسی کوڕی حبر)خۆیان تەرخان کرد بۆ ئەو کارە، فەرماندەی مەفرەزەکەش (محمدی کوڕی مسلمة)بوو.

ڕیوایەتەکان لەبارەی کوشتنی(کعبی کوڕی اشرف)ەوە دەڵێن:کە پێغەمبەر(ﷺ)فەرمووی:کێ دەتوانێ کعب بکوژێت،چونکە بەڕاستی ئازاری خودا و پێغەمبەرەکەی داوە ؟ (محمدی کوڕی مسلمة)وتی:من ئامادەم پێغەمبەری خوا،ئایا حەزدەکەی بیکوژم؟فەرمووی:بەڵێ، وتی:مۆڵەتم بدەرێ با خۆم بڕۆم قسەیەکی لەگەڵدا بکەم، فەرمووی:بڕۆ قسەی لەگەڵ بکە.

(محمدی کوڕی مسلمة)چوو بۆ لای(کعب)و پێی وت:بەڕاستی ئەم پیاوە پێغەمبەر(ﷺ)هاتۆتە لامان و داوای سەدەقەمان لێ دەکات، شکست و ماندووی کردووین.

(کعب)وتی : بێگومان کە ئێوە لێی بێزاران.

(محمدی کوڕی مسلمە)وتی : ئێمە بەم حاڵە شوێنی کەوتووین، حەز ناکەین بە جێی بهێڵێن تا بزانین چی لێ بەسەر دێت؟ئێستا هاتووین بە قەرز هۆقەیەك یان چەند هۆقەیەکمان بدەیتێ.

(کعب)وتی : باشە،بارمتەم دەوێت.

(ابن سلمە) وتی:چیت دەوێت بۆت بارمتە بکەین؟

وتی:ژنەکانتان.

(ابن سلمه)وتی : چۆن ژنەکانمان دادەنێین، لە کاتێکدا تۆ قۆزترین پیاوی عەرەبیت؟

(کعب)وتی : کورەکانتانم لەلا دابنێن.

(ابن سلمه) وتی : چۆن کورەکانمان لای تۆ بێت، جنێو بە هەر یەکێکیان بدرێت و پێیان بوترێت:ئەمە بارمتەی هۆقەیەك یان دوو هۆقەیە. بەڵام چەکت بۆ بارمتە دەکەین.

بەڵێنی پێدا کە بێتەوە بۆ لای.(ابو نائله)ش هەمان شێوەی(محمدی کوری مسلمة)ی کرد، چووە لای(کعب) و چەند ساتێك شیعریان بۆ یەکتری خوێندەوە، پاشان پێی وت:(ابن الأشرف)دایکت سینگت بۆ بکوتێت، من بۆ شتێك هاتوومە لات ئەمەوێت بۆت باس بکەن،بەمەرجێك نەیدرکێنیت.

(کعب)وتی : باشە.

(ابو نائله) وتی : هاتنی ئەم کابرایە مەبەستی(پێغەبمەر بوو(ﷺ))بوو بە بەلاَ بۆ ئێمە، عەرەب کەوتە دژایەتی کردنمان و ، ئابلۆقەیان لەسەر داناین، هەموو رێگاکانیان لێ گرتین،تا ماڵ و منداڵمان زایەبوو ماندوو بووین،خۆمان و ماڵ و منداڵمان تیاچووین،قسە و گفتوگۆ بەردەوام بوو بەو شێوەیەی کە لەگەڵ(ابن السلمة)دا روویدا، (أبو نائلة)لە قسەکانیدا وتی : چەند هاوەڵێکم لەگەڵدا هەمان راوبۆچوونی منیان هەیە،حەزم کرد بیانهێنم شتیان پێ بفرۆشیت و چاك بیت لە گەڵیاندا.

(ابو نائلة)و(محمد بن المسلمة)لەوەی کە مەبەستیان بوو سەرکەوتنیان بەدەست هێنا، ئیدی(کعب)بەلایەوە ئاسایی بوو کە چەکی پێ بدینایە و لەگەڵ ئەوانی تریشدا بونایە.

لە شەوێکی مانگەشەوی چواردەی مانگی رەبیعی یەکەمی ساڵی(٣)ی کۆچی،مەفرەزەکە لەگەڵ پێغەمبەردا کۆبوەوە لەگەڵیان چوو هەتا(بقیع الغرقد)و رەوانەی کردن و، پاشان ئامۆژگاری کردن **و فەرمووی :** (برۆن بەناوی خواوە،خوایە هاوکاریان بکە)، پاشان گەرایەوە ماڵ و دەستی کرد بە نوێژکردن و پارانەوە لە پەروەدگار.

مەفرەزەکە گەیشتە قەڵاکەی(کعب)ی کوڕی اشرف،(ابو نائلة)بانگی لێ کرد، هەستا بێتەخوارەوە بۆلایان ژنەکە کە هێشتا تازەبووك بوو پێی وت:لەم درەنگە وەختەدا بۆ کوێ دەچیت؟گوێم لە دەنگێکە دەڵێیت خوێنی لێ دەتکێت.

(کعب) وتی : ئەوە(محمدی کوری مسلمة)ی برام و(ابو نائلة)ی برای شیریمە، پیاوی پایەدار ئەگەر بۆ کوشتنیش بانگ بکرێت دەڕوات بە دەمیەوە، پاشان هاتەدەرەوە بۆلایان بۆنی عەتری لەخۆی دابوو،پرچی بەردابووەوە.

پێشتر(ابو نائلة)بەهاوەڵەکانی وت:ئەگەر(کعب)هات من قژی دەگرم و بۆنی پێوە دەکەم، کە بینیتان من بەتەواوی دەستم لەسەری گیربوو،ئێوە بەشمشێر لێی بدەن،کە (کعب)دابەزیە ناویان ساتێك قسەی لەگەڵدا کردن، پاشان(ابو نائلة)پێی وت:(ابن الاشرف)دەکرێت بەشیوی(عجوز)دا کەمێك بچینە خوارەوە قسەکانی ترمان لەوێ تەواو بکەین؟وتی:ئەگەر ئێوە پێتان خۆش بێت قەیدی نیە،دەرچوون و کەوتنە پیاسەکردن،لە ڕێگەدا(ابو نائلة)وتی : شەو نییە لەم شەوە بۆنخۆشتر،(کعب)کەیفی دەهات، وتی: بۆنخۆشترین ژنی عەرەب لای منە،(ابو نائلة)وتی : مۆڵەتم دەدەیت بۆنێکی سەرت بکەم؟ وتی : بەڵێ دەستی خستە ناو قژی بۆنی کرد و وتی : بەهاوەڵەکانی چەند بۆنی خۆشە ،پاشان کەمێکی تر ڕۆشتن،ئەنجا(ابو نائلة)وتی : ئایا جارێکی تریش بۆنی بکەمەوە ؟(کعب)وتی : بەڵێ : (ابو نائلة)دەستی خستە قژی(کعب)تا توند گرتی و دەستی لێی گیربوو، وتی:دوژمنی خوا بکوژن،دایانە بەر شمشێر، هەرمابوو نەمرد ئەنجا(محمدی کوری مسلمة)پاچێکی هەڵگرت لە پشتیەوە چەقاندیە سەر سێبەندەی و خۆیدا بەسەریدا تا نووکی پاچەکە لەبەرموسەلانیەوە دەرچوو،(کعب)ی دوژمنی خوا هاوارێکی ئەوەندە توندی لێ بەرز بوەوە، هەموو قەڵاکەی بەخەبەر هێنا و مرد،خەڵکی ناو قەڵا هەموویان ئاگریان داگیرساند،مەفرەزەکە گەڕایەوە لەکاتی لێدانەکەیدا(الحارث ی کوری اوس)سەرە نوکی هەندێك لە شمشێرەکان کەمێك برینداری کردبوو،خوێنی لەبەر دەچوو،کاتێك مەفرەزەکە گەیشتەوە(حرة العرض)سەیریان کرد(الحارث)یان لەگەڵدا نیە،کەمێك وەستان سەیریان کرد واهات، شوێنی جێگە پێیەکانی کەوتبوو، هەڵیانگرت، تا گەیشتە(بقیع الغرقد)(الله أکبر)یان کرد **و پێغەبمەری خوا(ﷺ)فەرمووی** : یاخوا سەرفراز بن،

ئەوانیش وتیان : لەگەڵ تۆدا پێغەمبەری خوا، ئەنجا سەری دوژمنی خوایان فڕێدایە بەردەمی،سوپاسی خوای کرد لەسەر لەناوبردنی(کعب)، ئەنجا تفی کردە سەر برینەکەی(حارث)چاك بووەوە و ئازاری نەما.

کە جولەکە بە کوشتنی(کعب)ی ستەمکاریان زانی ترس و سام نیشتە دڵە سەختەکانیان و، تێگەیشتن کە ئیتر پێغەمبەر لە بەکارهێنانی هێزدا سڵ ناکات لە کەسێك کە ئامۆژگاری دادی نەدا، ڕێز لەبەرژەوەندی کۆمەڵگای ئیسلامەتی و ئاسایش و پەیماننامەکان نەگرێت،بۆیە کەسیان نەوێرا ورتەی لەدەمەوە دەربێت لەسەر کوشتنی(کعب)، بەڵکو بێدەنگ بوون و، وایان نیشاندا کە پابەندی پەیماننامەکان دەبن و،ملیان کەچ کرد و، مارە ژەهراویەکان خێرا خۆیان کردەوە بەکونەکانیاندا بۆ خۆشاردنەوە.

حوکمی کەسیك بڵێت:کعبی کوڕی اشرف بە غەدر کوژرا:

– ڕیوایەت کراوە لە مەجلیسی ئیمامی عەلی کابرایەك وتی:(کعبی کوڕی اشرف) بە غەدر کوژرا، ئیمامی عەلی فەرمانیدا لەسەری بدرێت و بکوژرێت.

– وە کەسێك لە مەجلیسی (معاویة) ناوی(ابن یامین النظري)بوو هەمان قسەی کردبوو کاتێك معاویە پێی وت : ابن الأشرف چۆن کوژرا؟ (ابن یامین) وتی : بە غەدر کوژرا، دواتر کە (محمدی کوری مسلمة)هەواڵی ئەم قسەیەی پێگەیشت هات بۆ لای معاویە و وتی: ئایا ئەم قسە لە مەجلیسی تۆ دەکرێت و بێدەنگیش دەبیت؟!!سوێند بەخوا هەرگیز لەگەڵت دانانیشم لەم ماڵە، وە سوێند بەخوا لە هەرشوێنێك ئەم کابرایەم بەدەست کەوێت دەیکوژم[٧].

٣– بەسەرهاتی(ابن الأخطل)کە لە ئیسلام هەڵگەڕاوە و پەیوەندی کرد بە کافرانی مەککە، وە جوێنی بە پێغەمبەر(ﷺ)ئەدا، بۆیە پێغەمبەر(ﷺ)لە ڕۆژی ئازادکردنی مەککە فەرمانی کرد بەهاوەڵان لە هەرشوێنێ بە دەستیان کەوت بیکوژن ئەگەر خۆشی هەڵواسیبوو بە دیواری کەعبە.

---

[٧] (سەیری(مغازي)للواقدي(١/١٩٣،١٩٢) بکە).

٤– **پێغەمبەر(ﷺ)دەفەرمووێت :** (الحرب خدعة)واتە:(شەڕ بریتییە لە فێڵ و تەڵەکە)

(ابن حجر) دەفەرمووێ : (اصل الخدع:اظهار امر واضمار خلافه....)

واتە : بنچینەی فێڵ بریتییە لە:دەرخستنی شتێك و شاردنەوەی پێچەوانەکەی، لەم فەرموودەیە ئەوە وەردەگیرێت :پەیوەست بوون و دەست گرتن بە هۆشیاری و ئاگاداری لە شەڕدا، وە پەنابردنە بەر هەڵخەڵەتاندنی بێبڕوایان، چونکە ئەگەر ئەو کەسە وانەکات کارەکە پێچەوانە دەبێتەوە(واتە دوژمن زەفەری پێدەبات))[8]

(ابن العربي) دەفەرمووێ : (الخداع في الحرب يقع بالتعريض، وبالكمين،ونحو ذلك).

واتە:(هەڵخەڵەتاندن لە شەڕ بە خۆنیشاندان و دانانی کەمین و، هاوشێوەی ئەمانە دەبێت).

ئیمامي(نووي)دەفەرمووێ : (واتفقوا على جواز خداع الكفار في الحرب كيفما أمكن إلا أن يكون فيه نقض عهد أو أمان، فلا يجوز)[9]

واتە:(زانایان یەکدەنگن لەسەر دروستییەتی هەڵخەڵەتاندنی کافر لە شەڕدا بەهەر شێوەیەك بگونجێت تەنها ئەگەر هەڵوەشاندنەوەی پەیمان یان ئەمان دان بە کەسێك بێت ئەوە دروست نییە).

(ابن المنير) دەفەرمووێ : (الحرب خدعة:واتە جەنگ و شەڕی تەواو بۆ خاوەنەکەی ،کەمەبەستەکەی تەواو بێت، بریتییە لە: هەڵخەڵەتاندن نەوەك ڕوبەڕوبونەوە لە شەڕدا، بەهۆی ترسناکی ڕوبەڕوبونەوە وە بەدەستهێنانی ئامانج و مەبەست لەگەڵ هەڵخەڵەتاندن بەبێ بوونی مەترسی)

---

[8] (فتح٦/١٥٨)

[9] صحيح مسلم بشرح النووي ١٢ / ٤٥.

وە بنچینە و کرۆکی شەڕ بریتییە لە فێڵ و هەڵخەڵەتاندن، وەکو چۆن بنچینەی حەج بریتیە لە عەرەفە کە پێغەمبەر(ﷺ)دەفەرمووێ : (الحج عرفة)واتە:(حەج بریتییە لە عەرەفە)لەکاتێك دەزانین کە حەج تەنها ئەنجامدانی عەرەفە نییە بەڵکو چەندان دروشمی ترە بەڵام بەهۆی گرنگی ئەم ڕوکنە پێغەمبەر(ﷺ) ئەنجامدانی حەجکردنی کورت هەڵهێنا لە ئەنجامدانی عەرەفە، بەهەمان شێوە ئامانج و بنچینەی سەرەکەی لە شەڕ بریتیە لە هەڵخەڵەتاندن، بۆیە لە فەرموودەکە هەموو شەڕ و کوشتاری کورتهەڵهێناوە لە فێڵ و هەڵخەڵەتاندن.

وەباشترین ڕێگای هەڵخەڵەتاندن بریتییە لە تیرۆرکردنی سەرانی کوفر، وەك(ابن العربي)ئاماژەی پێدا فەرمووی:(الخداع في الحرب يقع بالتعريض، **وبالكمين**،ونحو ذلك) وە کەمین دانان هۆکارێکە بۆ کوشتنی بێبڕوایان چونکە بەشێوەیەکی خێرا و لەناکاو جێبەجێدەکرێت.

سوودەکانی (اغتيال) کردنی سەرانی کوفر:

١-ترساندنی کافر و بێبڕوایان لە دژایەتیکردنی ئیسلام:(ابن حجر)لەباسی کوشتنی (ابن الأشرف) دەفەرمووێ:(لە مرسل ی عکرمة هاتووە:یەهوود تووشی شڵەژان بوون و هاتنە لای پێغەمبەر(ﷺ)وتیان:گەورە و سەرکردەکەمان تیرۆرکراوە، پێغەمبەریش باسی ئەو کارە خراپانەی بۆ دەکردن کە کعب دەیکرد لە هاندان و ئەزیەتدانی موسڵمانان) لە ریوایەتی(سعد)ئەم زیادە هاتووە:(یەهوود ترسان و نەوێران قسە بکەن).

وە(ابن القيم)یش دەفەرمووێ : (فحذرت زفر، وخافت، وذلت من يوم قتل ابن الاشرف)[10] واتە:(یەهوود شڵەژان و پەرتەوازەبوون، وە ترسان و زەلیل بوون لەو ڕۆژەی کە(ابن الأشرف)کوژرا).

[10] أحكام أهل الذمة(٣/١٤٢٠).

بۆیە ئەگەر موجاهیدان لە شوێنێك هەڵسان بە کوشتنی چەند سەرانێکی کوفر کە بەردەوام سووکایەتی بە ئیسلام و قورئان و پێغەمبەر(ﷺ)دەکەن ئەوە هیچ کەس ناتوانێ جارێکی تر دەمی بەخراپ بگێڕێ بەرامبەر بە ئیسلام، ئەمەش غیرەت و ئازایی موسڵمانان دەردەخات لەسەر بەدەنگەوە هاتن بۆ دینەکەیان،**بۆیە خودا دەفەرمووێ :** (ولله العزة ولِرسوله ولِلمؤمنين ولكن المُنافقين لا يَعلمون)واتە:(ڕێز و عیزەت و گەورەیی هەر بۆ خوا و پەیامبەرەکەی و بۆ باوەڕدارانە بەڵام دووڕووەکان نازانن).

٢-پاراستنی پێنج پێداویستیەکەی مرۆڤ(ضرورات الخمس) : یان پێی دەوترێ(مقاصد الدين) کە بریتییە لە پاراستنی(دین-ماڵ-نەفس-عەقڵ-نەسەب)، کە هەموو حوکمە شەرعییەکان هاتوون بۆ پاراستنی ئەم پێنج مافەی مرۆڤ، بۆیە کاتێك کەسێك دەستدرێژی دەکاتە سەر یەکێك لەم مافانە شەرع بە توندترین شێوە ڕەتی دەکاتەوە، وە کەسێك سوکایەتی بە ئیسلام بکات ئەوە شەرع ڕەتی کردۆتەوە و حوکمی کوشتنی بۆ داناوە، بۆیە شێخ (ابو محمد المقدسی)دەفەرمووێ:(ئەگەر تانە بدرێت لە شەرەفی ئافرەتێك ئەوە واجبە موجاهیدان بە توندترین شێوە ڕدی بدەنەوە بەشێوەیەك ببێت بە پەند و عیبرەت بۆ دوای خۆی، وە ببێت بە ڕێگرێك بۆ هەموو کەسێك کە بیەوێ ئەم کارە بکات.

وەبا بەردەوام موجاهید لە یادی بێ، وە دوژمنانیش لە یادیان بێت کە (کعبی کوری اشرف) معاهد بوو و خوێنی پارێزراو بوو، بەڵام پێغەمبەر(ﷺ)خوێنی بەهەدەر دا و کوشتی و سەری لە لاشە جیاکردەوە و بە شمشێر هەڵیواسی بەهۆی ئەوەی سوکایەتیدەکرد بەهەندێك لە ئافرەتانی موسڵمان...وەلەکۆتاییدا با لە یادتان بێت کە چەسپاوە لە بیروباوەڕی موسڵمان ئەو کەسەی بکوژرێ لە پێناو شەرەف و ناموسی ئەوە شەهیدە)[١١].

٣-پەرتەوازە کردنی ڕێزی دوژمن : بە کوشتنی کەسێکی پلەدار و سەرکردە دەبێتە هۆی پەرتەوازەبوونی ڕێزی دوژمن، بۆیە خودا داوامان لێدەکان کە سەرانی کوفر بکوژین،

---

[١١] (وقفات مع ثمرات الجهاد).

دەفەرمووێ : (فقاتلو أئِمة الكفر)واتە:(پێشەوایانی کوفر بکوژن)،بۆیە ئەبینین لەشەڕی بەدر بێبڕواکان تووشی شکستێکی گەورە بوون یەکێك لە هۆکارەکان بریتی بوو لە کوژرانی کۆمەڵێك سەرکردە و پێشەوای بەناوبانگیان ، بۆیە ئەگەر سەیری ژیاننامەی پێغەمبەر(ﷺ) بکەین بەجوانترین شێوە ئەم ڕێگایەی گرتۆتە بەر کە هەوڵی داوە ڕێزی دوژمن پەرتەوازە بکات بۆ ئەوەی نەتوانن کۆببنەوە و هاوپەیمانیەتی دروست کەن بۆ دژایەتی کردنی ئیسلام.

٤– دڵ ئارامبوونەوەی ئیمانداران و نەمانی ڕق و قینە لەناو دڵ، خوا دەفەرمووێ:(قاتِلوهم يعذبْهم الله بأيْديكُم ويُخزهم ويَنصُركم عليهم ويَشف صُدور قَوم مؤمِنين*ويُذهب غَيظ قلوبهِم ويَتوب الله عَلى من يَشاء والله عَليم حَكيم) واتە:(لەگەڵیان بجەنگن ئەی بڕواداران،ئەوسا خواش بە دەستی ئێوە سزایان دەدا و لەبەر دەستیشتاندا ڕیسوایان دەکات، وەسەرتان ئەخات بەسەریاندا، وە کاریێ دەکات دڵی ئیماندارانیش گوشاد و ئاسودە بێت بەسەرخستنی ئاینی ئیسلام و تۆڵە سەندنەوە لێیان، وە ڕق و تووڕەیی دڵیشتان لادەبات و دڵخۆش دەبن).
موسڵمانان لە مەککە چەندین جۆر ئازار و ناڕەحەتیان بینی بەدەستی بێبڕوایان بۆیە خوای پەروەردگار بەهۆی شەڕ و کوشتاری کافران دڵی ئیمانداران ئاسودە دەکات، وە لە ڕۆژگاری ئێستاش کە بەردەوان موسڵمانان لەناو ناخۆش و ئەزیەت و ئازاری ژێر دەستی تاغوتەکان ژیان بەسەر ئەبەن، خوای پەروەردگار بەهۆی جیهاد و کوشتنی بێبڕوایان دڵیان گوشاد و ئاسودە دەکات.

٥–جێبەجێکردنی حوکمی خوا : کاتێك کەسێك سوکایەتی ئەکات بە ئیسلام و جنێو دەفرۆشێت بە دین پێویستە حوکمی خوای لەسەر جێبەجێبکرێت کە بەیەك دەنگی زانایان کوشتنیەتی، **وتەی هەندێك لە زانایان دەهێنینەوە کەهەموویان ئەفەرموون:ئەو کەسەی سوکایەتی بەخوا و پێغەمبەر و قورئان و ئیسلام و دروشمەکانی ئیسلام بکات کافر و بێبڕوایە و پێویستە بکوژرێت.**

١– (ابن تيميه)دەفەرمووێ : (إن الاستهزاء بالله وآياته ورسوله كفر ، يكفر به صاحبه بعد إيمانه). (مجموع الفتاوي ٢٧٣/٧).

٢- ئیمامی(نووی)له کتێبی(روضة الطالبین) دەفەرمووێ : (ولو قال وهو یتعاطى قدح الخمر، أو يُقْدم على الزنا : بسم الله تعالى، استخفافًا بالله، كفر)

٣-(ابن قدامة المقدسي) دەفەرمووێ : (من سبَّ الله تعالى كفر، سواءً كان مازحًا أو جادًا، وكذلك من استهزأ بالله تعالى أو بآياته أو برسله أو كتبه، قال الله:(وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ) (المغني١٠/١٠٣)

٤- (الشيخ عبد الرحمن بن سعدي) له تەفسیرەکەی ئەفەرمووێ : (إن الاستهزاء بالله ورسوله كفر يخرج عن الدين، لأن أصل الدين مبني على تعظيم الله وتعظيم دينه ورسوله، والاستهزاء بشيء من ذلك منافٍ لهذا الأصل، ومناقض له أشد المناقضة).

٥- (القاضي عياض) له کتێبی(الشفا بتعريف حقوق المصطفى) دەفەرمووێ : (لا خلاف ان ساب الله تعالى من المسلمين كافر حلال الدم واختلف في استتابته).

٦-(محمد بن نصر المروزي) ئیجماعی نەقڵی کردووە له کتێبی (تعظيم قدر الصلاة) له(إسحاق بن راهويه) که ئەمە دەقەکەیەتی : (وأجمع المسلمون على أن من سب الله أو سب رسوله أو دفع شيئا مما أنزل الله عز وجل أو قتل نبيا من الأنبياء أنه كافر بذلك وإن كان مقرا بكل ما أنزل الله)

کۆتایی

له کۆتایی ئامۆژگاری برایانم ئەکەم بەخوێندنەوەی کتێبی(تحريض المجاهدين الأبطال على إحياء سنة الإغتيال)هی(ابي جندل الأزدي)کە کتێبێکی زۆر گرنگ و بەپێزە کە شێواز و ڕێگاکان و ئەرکە پێویستیەکانی ئەم کارەی زۆر بەجوانی ڕوون کردۆتەوە.

وە کۆتایی دێنم بەو شیعرەی (حسان بن ثابت)کە باس لە کوژرانی(كعب ابن الأشرف)و(ابن الحقيق)دەکات و دەفەرمووێ:

لله در عصابة لاقيتهم — يا ابن الحقيق، وأنت يا ابن الأشرف

يسرون بالبيض الرقاق إليكم — مرحاً،كأسد في عرين مغرف[١٢]

حتى أتوكم في محّل بلادكم — فسقوكم حتفاً ببيض ذفف[١٣]

مستبصرين لنصر دين نبيهم — مستصغرين لكل أمر مجحف[١٤]

٢٠١٥/٣/١٠

[١٢] (ملتف الشجر).

[١٣] (سريعة القتل).

[١٤] (البداية والنهاية٤/١٣٧،٨).